

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд на Даниела Събева Вичкова

„Българското централно благотворително общество (БЦБО) /1876-1877/.

Структура и програма.”

от проф. д-р Пламен Митев

Даниела Събева Вичкова е родена през 1970 г. във Велико Търново. През 1990 г. завършва специалност „Библиотекознание и библиография” към тогавашния Държавен библиотекарски институт. От 1992 г. е студент на Исторически факултет към Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий”, като успешно защитава магистърска теза през 1998 г., а по-късно специализира и „издателска и полиграфическа дейност”. Има солиден трудов стаж в системата на библиотечното и архивното дело, което ѝ позволява да натрупа богат професионален опит и да се изгради като способен и добре подготвен специалист. Владее английски, френски и руски език. За редовен докторант към секция „Българите, Османската империя и Европа” в ИИИ на БАН е зачислена през 2011 г. Успешно е положила всички минимума и активно е участвала в научно-изследователския живот на секцията и института.

Още в началото на рецензията си ще подчертая, че намирам за много сполучлив избора на темата на дисертационния труд на Даниела Вичкова. БЦБО присъства във всички обобщаващи текстове, посветени на политическото ни Възраждане. Къде по-детайлно, къде по-общо, мнозина автори, сред които се открояват имената на Огняна Маждракова, Николай Жечев, Крумка Шарова, Александър Бурмов, Христо Гандев, Елена Сюзюр и др., са проследявали в различни свои публикации по-важните инициативи на тази политическа формация. Не е малко и направеното за изясняване ролята на отделни личности, участвали активно в създаването и

дейността на БЦБО. В научно обръщение е включен и солиден изворов материал, отразяващ пряко конкретните събития и акции, целящи да се помогне за решаването на българския въпрос в месеците непосредствено преди началото на Руско-турската освободителна война. Като цяло обаче, родната историопис не разполага все още с монографично и модерно написано изследване за БЦБО. В този смисъл похвално е решението на колегията на секция „Българите, Османската империя и Европа” към ИИИ на БАН да възложи на Даниела Вичкова подобна проблематика, която в максимална степен позволява да се разкрият професионалните качества и умения на докторантката.

Дисертационният труд е в обем от 347 стандартни страници и е структуриран в увод, четири глави, заключение, подробна библиография и приложения. В увода Даниела Вичкова ясно и аргументирано формулира основните си задачи и прави подробен анализ на документалното наследство на и за БЦБО. Много ценни за специалистите са направените уточнения за съдбата и сегашното състояние на документите на централното ръководство и на местните комитети, както и за наличните в различните лични фондове в големите български архивохранилища автентични свидетелства за БЦБО. Авторката предлага и кратък критичен анализ на постигнатото досега при изучаването на ръководената от Владимир Йонин и Кириак Цанков емигрантска организация.

В първа глава (с. 27-75) са разгледани историческите предпоставки за създаването на БЦБО. Доброто познаване на историческата книжнина и критичното осмисляне на вече известното за освободителните борби на българския народ в годините на Източната криза е позволило на Даниела Вичкова да очертае както общата атмосфера в средите на родната ни емиграция в Румъния, така и конкретните събития, довели до решението за изграждане на нова политическа формация, която да продължи започнатото от гюргевските апостоли дело. Авторката последователно

проследява изявите на БЧН и на възникналите още през лятото на 1875 г. в отделни градове из Влашко благотворителни общества, усилията на Славянските комитети да подпомогнат българската кауза през пролетта на 1876 г. и консолидирането на по-радикално настроените емигрантски дейци след неуспеха на Априлското въстание. Похвален е стремежът на докторантката да излага коректно съществуващите спорни в съвременната ни историопис въпроси и с конкретни научни аргументи да изразява и отстоява своето лично мнение по тях.

Във втора глава на дисертацията (с.76-142) Даниела Вичкова съсредоточава вниманието си върху Централното общество в Букурещ. На основата на конкретния документален материал са изяснени ръководната структура на организацията, членовете на Централното общество и заеманите от тях длъжности. Представени са и кратки биографични сведения за дейците на Букурещкото общество, като специално внимание е отделено на тяхното образование и на натрупания през годините политически опит. Приносен характер в тази глава има и третият параграф, в който докторантката уточнява почетните членове на БЦБО, сред които се открояват български и чуждестранни общественици, военни, журналисти, духовни лица. Убедително се доказва и тезата, че БЦБО не прекратява дейността си след формалното си саморазпускане след официалното обявяване на Руско-турската освободителна война. Като удачен оценявам и опита да се предложи един цялостен групов портрет на дейците на Централното общество в Букурещ. Търсейки общото и различното в съдбите на членовете на БЦБО, Даниела Вичкова демонстрира не само умението си да обобщава, но и усета си към използване на един помодерен социологически подход за очертаване на реалното място и влияние на членовете на БЦБО като естествена част от формирания се през 70-те години на XIX в. български политически елит.

Безспорно най-интересна и приносна според мен е трета глава на дисертацията (с.143-212). В нея се разкрива мрежата от благотворителни общества и женски дружества, която дейците на БЦБО успяват да изградят в различни румънски градове. Издирени и обобщени са сведенията за 33 благотворителни общества, между които 6 женски и 11 клона на Болградското общество, като за всяко едно от тях се изясняват времето на възникване и продължителността на функциониране, броят на учредителите, съставът на съответните настоятелства и техните по-важни инициативи. На основата на автентичните изворови податки е предложена и добре аргументирана периодизация на историята на БЦБО и на нейните подразделения. Ценни за българската историопис наблюдения и констатации са направени и по отношение на връзките на БЦБО с Кладово и Русе, усилията за обединяване на групите на т.нар. „млади” и „стари”, приемствеността между структурите и кадрите на ТБЦК, БРЦК, БРК, БЧН и БЦБО.

В последната глава на дисертацията (с. 213-267) се разкриват основните задачи, към решаването на които се насочват усилията на дейците на БЦБО. Проучвайки запазената документация, авторката обосновано разграничава 4 типа програмни задачи (политически, организационни, пропагандни и благотворителни). Специално внимание е отделено и на политическата програма на организацията. Проследени са етапите на нейната подготовка, участниците в обсъжданията на различните варианти, популяризирането ѝ в Румъния и в Българско.

Сред приносите на Даниела Вичкова е важно да се акцентира върху огромното количество архивен документален материал за БЦБО, който тя е издирила, проучила и в синтезиран вид включила в научно обръщение. Благодарение на критичното осмисляне на събраните от нея разнообразни по вид и по произход свидетелства (програмни документи, протоколи, касови книги, печати, кореспонденция, дипломатически доклади, преса,

спомени и т.н.) успешно са реконструирани редица конкретни факти и подробности, свързани с политическата активност на българите непосредствено преди и след Априлското въстание. Към достоинства на рецензирания труд трябва да се добави умението на докторантката да илюстрира своите анализи чрез добре обмислени и богати на информация таблици – общо 44, разположени балансирано и в четирите глави на дисертацията. Текстът е написан прецизно и увлекателно, а изготвената карта и приложените фотографии улесняват възприемането на част от по-важните изводи на авторката.

Убедено считам, че дисертационният труд представя Даниела Вичкова като завършен специалист, със свой собствен творчески почерк, отличаващ се с прецизността си и със стремежа си за изпипване на всеки отделен детайл в изследването. Затова и бележките ми към текста имат само препоръчителен характер с оглед на неговото евентуално бъдещо отпечатване като самостоятелна монография. Основният недостатък на труда в сегашния му вид, според мен е, в стремежа на авторката да ограничи разказа си до първичната информация за създаването, организационната структура, членската маса и програмните документи на БЦБО. Реално извършеното от Централното общество в Букурещ и от местните подразделения обаче липсва. Извън полезрението на докторантката са останали и редица важни аспекти от взаимоотношенията на БЦБО с Добродетелната дружина, Одеското настоятелство и Славянските комитети в Петербург и Москва. Важни за развоя на българския политически въпрос през периода 1876-1877 г. са и контактите на дейците на БЦБО с представителите на руските, сръбските и румънските правителствени кръгове, както и със сродните благотворителни общества в съседните балкански и в големите европейски държави. Все в тази посока би могло да се помисли и за разширяване на биографичните сведения за отделни членове и симпатизанти на БЦБО.

Действително, в уводната част на дисертацията, а и в някои от следващите параграфи, авторката прави уговорки, че всички тези въпроси няма да бъдат засягани или подробно коментирани от нея, но убеден съм, че ако те намерат подобаващото им се място в текста, и изследването, и професионалната ни гилдия ще спечелят, защото в сегашния си вид трудът е по-скоро разказ за документалното наследство на БЦБО, отколкото разказ за свършеното или недовършеното от тази организация.

Даниела Вичкова има две публикации по темата на дисертацията си в авторитетни научни издания. Предстои отпечатването в „Исторически преглед” и на студия в обем от 39 стр. През последните десет години е била съставител и редактор на ценни справочни и служебни материали, подготвени за нуждите на НБКМ като „Български книгопис” (1999-2002), „Български дисертации” (2000-2001), „Азбучен каталог на изданията на български език” (2003-2007) и др. В качеството си на редовен докторант е участвала в 3 национални конференции, а през периода 2012-2014 г. е включена в изследователския колектив на научния проект „България – извори и документи”, финансиран от Националния фонд за научни изследвания.

Авторефератът отразява коректно структурата, съдържанието, основните изводи и приносите на дисертационния труд. Докторантката се е съобразила и с основните бележки от заключителното обсъждане в секцията. Процедурните изисквания на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение са спазени. Всичко това ми дава основание да препоръчам без никакви колебания на уважаваното научно жури да присъди на Даниела Събева Вичкова образователната и научна степен „доктор”.

София, 7. 06. 2015 г.

проф. д-р Пламен Митев